ACADEMIA

2001

თეორიულ-მეთოდოლოგიური ჟურნალი

ტომი 1

თანამედროვე სამეცნიერო კვლევის ასოციაცია
ASSOCIATION OF MODERN SCIENTIFIC INVESTIGATION

თანამედროვე სამეცნიერო კვლევის ასოციაცია (თსკა)
ASSOCIATION OF MODERN SCIENTIFIC INVESTIGATION (AMSI)

ISSN 1512-0899

ACADEMIA

ისტორიულ-ფილოლოგიური ჟურნალი
JOURNAL OF HUMAN SCIENCES

ტომი
VOLUME 1.2001

თსკა AMSI
ISSN 1512-0899

ACADEMIA

მთავარი რედაქტორი
ანა კლდიაშვილი
რედაქტორის მოადგილე
ნინო ღაღანიძე
პასუხისმგებელი მდივანი
ნანა ფალიანი
კოორდინატორი
ვიქტორია კეჭაყმაძე

სარედაქციო კოლეგია:

მანანა გეგეჭკორი
ირინე დარჩია
მანანა კვაჭანტირაძე
მანანა კვაჭაძე
ნუნუ მინდაძე
თამარ ოთხმეზური
ირინა ღამბაშიძე

სარედაქციო საბჭო:

ზაზა ალექსიძე
თამაზ ბუაჩიძე
გია ბუღაძე
თამაზ გამყრელიძე
რისმაგ გორდეზიანი
რევაზ თვარაძე
ოთარ ლორთქიფანიძე
ინგა ლორთქიფანიძე
დავით მუსხელიშვილი
თემურ საყვარელიძე
ნათელა ურუშაძე

Editor in Cheif
Ann Kldiashvili
Deputy Editor
Nino Gaganidze
Secretary to the Board
Nana Paliani
Aditorial Assistant
Victoria Kechagmadze

Contributing editors:

Manana Gegechkori
Irina Darchia
Manana Kvachantiradze
Manana Kvachadze
Nunu Mindadze
Tamar Otkhmezuri
Irina Gambashidze

Editoral Board:

Zaza Aleksidze
Tamaz Buachidze
Gia Bugadze
Tamaz Gamkrelidze
Rismag Gordeziani
Revaz Tvaradze
Otar Lordkipanidze
Inga Lordkipanidze
David Muskhelishvili
Temur Sakvarelidze
Natela Urushadze

მის.: თბილისი, მოსაშვილის ქ. №1,
მე-5 სად. II სართული
ტელ: 22-59-93
Fax: (995 32) 22-59-93
E-mail: tata16@GMX.net

შინაარსი
CONTENTS

- თამაზ გამყრელიძე. საქართველო ევროპაა თუ აზია?
  Thomas V. Gamkrelidze. GEORGIA: EUROPE OR ASIA? 3
- ზაზა ალექსიძე. მანდილიონი და კერამიონი ძველ ქართულ მწერლობაში
  Zaza Aleksidze. THE MANDYLION AND THE KERAMION IN THE ANCIENT GEORGIAN LITERATURE 9
- თეიმურაზ დოიაშვილი. ENJAMBEMENT
  Teimuraz Doiashvili. ENJAMBEMENT 16
- დავით ხოშტარია. ადრეული შუა საუკუნეების ეკლესიები მცხეთაში
  David Khoshtaria. EARLY CHURCHES IN MTSKHETA 24
- ირაკლი სურგულაძე. ქართველთა უძველესი სარწმუნოების საკითხისათვის
  Irakli Surguladze. ON THE ANCIENT RELIGION OF THE GEORGIANS 37
- ლეილა ხუსკივაძე. საქართველოს როლი შუა საუკუნეების მინანქრის ხელოვნების ჩამოყალიბებისა და განვითარების პროცესში
  Leila Khuskivadze. THE ROLE OF GEORGIA IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE ENAMEL ART OF THE MIDDLE AGES 44
- ზაზა სხირტლაძე, ზურაბ თვალჭრელიძე. გამოქვაბული სამარტვილე წამებულში.
  Zaza Skhirtladze, Zurab Tvalchrelidze. ROCK-CUT MARTYRIUM IN TSAMEBULI 50
- ნინო სულავა. ურარტული ფიბულები საქართველოში
  Nino Sulava. URARTIC FIBULAE IN GEORGIA 56
- დავით კლდიაშვილი. ერთიანი საქართველოს სახელმწიფო ბაირაღი და დროშა (XII-XIV სს)
  David Kldiashvili. THE ROYAL FLAG AND ARMS OF UNITED GEORGIA 62
- მაია ძორია. აგცის მღვიმის ზედა პალეოლითის ხანის გრაფიკული გამოსახულებები
  Maya Izoria. LATE PALEOLITHIC GRAPHIC IMAGES FROM AGTSA CAVE 68
- თეა ჩხეიძე. მზია ანდრონიკაშვილი 80 წლისაა
  Thea Chkheidze. MZIA ANDRONIKASHVILI - 80TH BIRTHDAY CELEBRATION 73
- მაია სახოკია. მეცნიერების დღესასწაული
  Maya Sakhokia. JUBILEE CONFERENCE 77

მაია [illegible]

[illegible]

აგცას მღვიმის ზედა პალეოლითის ხანის გრაფიკული გამოსახულებები

დღეისათვის არსებული მონაცემებით, ზედა პალეოლითის ხანის საკმაოდ მდიდარი არქეოლოგიური მასალა უმთავრესად მოპოვებულია დასავლეთ საქართველოში, იმ ბუნებრივ მღვიმეებში, რომლებშიც [illegible] უძველესი ადამიანი [illegible]. ქვის იარაღების გარდა ამ ძეგლების დიდი ნაწილი მოიცავს კლდოვანი მასივის კედლებზე, ქვაზე, ძვალზე თუ რქაზე ამოკვეთილი ნახატებით შემკულ ნიმუშებს, რომლებიც ფართო ინტერესს იწვევს თავისი მხატვრულ-სტილისტური მრავალფეროვნებით. [illegible] საქართველოს პალეოლითის არქეოლოგიური [illegible] ბუნებრივ მღვიმეთა კედლებზე შესრულებული ნახატები, რომლებიც საქართველოში [illegible] მხოლოდ რამდენიმე [illegible] გრაფიკული გამოსახულებები იმერეთში, [illegible] მღვიმესა და [illegible] აგცას [illegible] შედარებით უკეთაა შესწავლილი (2,3), რასაც ვერ ვიტყვით აგცას ენის კედლებზე ამოკაწრულ ნახატებზე. მის შესახებ ერთადერთი სტატია გამოქვეყნებული არქეოლოგ ვ. [illegible] მიერ 1960 წელს (4).

ჩვენი სტატია სწორედ ყურადღების მიღმა დარჩენილ აგცას მღვიმის გრაფიკული ნახატების ანალიზს ისახავს მიზნად; ეს ძეგლი აფართოებს ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე მოპოვებული ნიმუშების კვლევის საზღვრებს და მნიშვნელოვანია [illegible] ისტორიის [illegible]. ანალიზის დროს დავეყრდნობით ვ. [illegible] სტატიაში მოცემულ აღწერილობებსა და ფოტოებს, თუმცა ფოტოების [illegible] გაძნელდება [illegible] წარმოვადგენთ ამ ფოტოების მიხედვით შედგენილ სქემებს.

აგცას მღვიმე [illegible] 8 კმ-ის დაშორებით, [illegible] 30 მ-ის სიმაღლეზე მდებარეობს.

[illegible] კედლების შიდა და გარე [illegible] გამოსახულებების [illegible] 1937 წელს [illegible] 1940 წელს [illegible] არქეოლოგმა [illegible]

[illegible] 7 მ-ის სიგრძის, 2 მ-ის სიგანისა და 2.5 მ-ის სიმაღლის [illegible] 1,5 მ-ის [illegible]

[illegible]

[illegible]

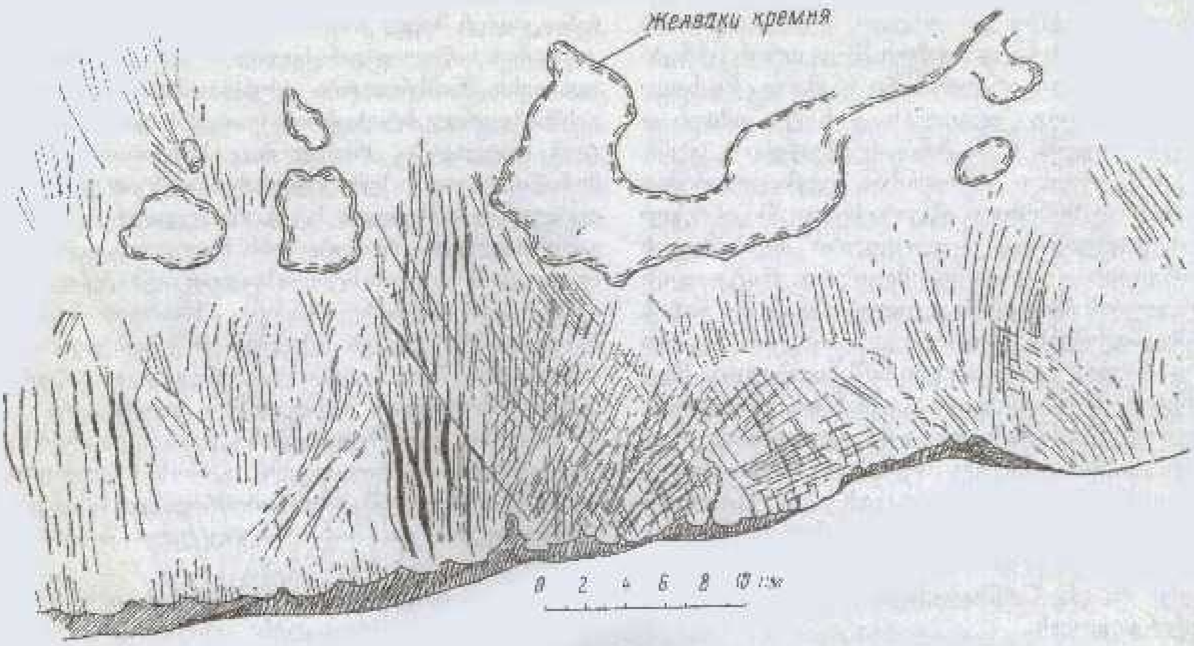
Желваки кремня
0 2 4 6 8 10 см

[illegible]

[illegible]

[illegible]

დახერილი ქვების სიბრტყე უმთავრესად მზის სხივისა და წვიმის აღმნიშვნელ პირობით ნიშნებს მოიცავს. რომელთაც ფიგურაც თითქმისდა სიგანსაზღვრულ გამოყენებული ვერტიკალური ღეროების გამოხატავს. მარტის მოვლენილობის ფიგურა. მას ახლოსავე ვერტიკალური თუ ოვალის მსგავსი რიგი ქვებების ზედა პალეოლითის ხანის ძეგლებში მოეძებნება, მაგრამ აცეცასგან განსხვავებით, მათ არ გააჩნიათ ვერტიკალური

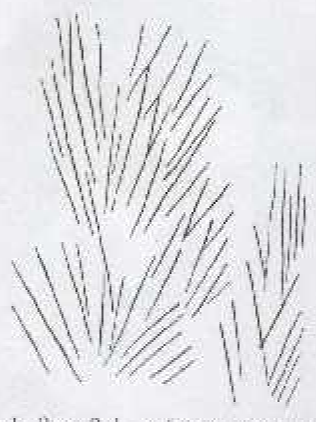

აცეცას მღვიმის გახეტრულელი ფიგურა

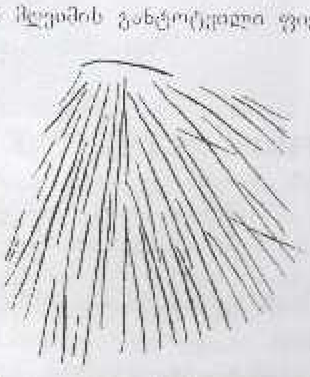

ე.წ. ქოხის გრაფიკული გამოსახულება ალტამირას გამოქვაბულიდან

ღერძი. აგრეთვე, შტრიხები მარჯვნივით იქცევა თავში - ზემოდან ქვემოთ. გარდა ამისა, აცეცას ფიგურა ტოლფერდად განვითარებული ხაზების ნაცვლად, შტრიხები გამოყვეთილად სწორია. აღნიშნულის, რის გამოც ამ ფიგურის მკვლევრები „ქოხების" გამოსახულებად მიიჩნევენ (9).

ვ. სოლოვიოვი აღნიშნავს, რომ აცეცას შემთხვევაში ეს გამოსახულება უფრო ხის შტოებს, ანდა მცენარის ტოტებს მოგვაგონებს (10). მაგრამ ამ საკითხზე მსჯელობის დრო ჯერ არ დამდგარა. გამოსახულების სიმბოლური მნიშვნელობის გაგება კი, ვფიქრობთ, მეტად მნიშვნელოვანია აცეცას ქვაბულში მოქმედი მაგიური რიტუალის დასადგენად. ეს მარჯვნივით გამოსული ფიგურა თავისი ფორმით მცენარეს, უფრო ზუსტად გაშლილტოტებიან ხეს წააგავს. რომელსაც ღრმა ნაკვეთი დამუშავებული მისი ტანი მარცხნივ ქვის მარჯვნივ ილეწება, რაც სამეცნიერო გამოკვლევას მოითხოვს. ამ სიტყვებით შეიძლება მიგვენიშნებინა მცენარეული მოტივი იყო. შესაძლოა, მომავალში სამეცნიერო-ნახატების სახეც იყოს.

შემდეგი პერიოდის ე.წ. „სიმბოლური დღესასწაულების" მიხედვით, აცეცას ნახატებში გამოხატული ხის მეტადრე მოვლენადობების არ უნდა წარმოადგენდეს. ამ დღესასწაულებში ხეს უდავოდ მაგიური მნიშვნელობა ენიჭებოდა. რადგანაც საშინაო ცხოველის წმინდა ნაწილებს – ძაღლისა და ტყვეს. მათი ხეზე ნამოკიდებას წესი ფორმით იყო გავრცელებული ძველ საქართველოში, რადგან, იმდროინდელი რწმენა-წარმოდგენებით, ხის გარეშე მისხვერი არ აღსრულდებოდა. ე.ი. ხე ზეციურ ძალებთან დამაკავშირებელი წმინდა მცენარე იყო. მაგრამ აცეცას ნახატებში მას სხვა კონკრეტული მისიაც უნდა ჰქონოდა. ფიტოგრაფიული მონაცემებით ხე და ტყვე (უფრო სწორად ტყე) უძველესი ადამიანის მიერ მიწასთან იყო გაიგივებული, რის საფუძველზეც აცეცას მცენარეული მოტივი ალბათ, ზეციურ კულტში მეორე მიწის სიმბოლოა. თუ ამ აზრს დავაზუსტებთ მივიჩნევთ, ალბათ არსებობს მიწის სხვა სიმბოლოების ახლო ურთიერთობა აცეცას ნახატებში.

ამგვარად, აცეცას გრაფიკული გამოსახულებები, ისევე როგორც მღვიმეში სხვა სიმბოლოები - მზით, მიწითა და წყლითა წარმოდგენილი, მაგრამ აცეცაში ამ სტიქიებს სიმბოლურად მზის სხივი, მცენარე — ხე და წვიმა. რაისაც, ბუნებრივად, შეეძლო მაგიური რიტუალის გარკვეული სახეცვლილება გამოეწვია. ალბათ კულტის არის ფენომენურად ასტროლოგიური იყო და ბუნების ნაყოფიერების ძალებზე მაგიურ ზემოქმედებას ასახავდა მიზნად. აცეცა და მღვიმეში რომ თანადროული ძეგლებია, მათ უფრო ახლოს მხატვრულ-სტილისტური ახლოსაა ადამიანურობა ძალზე პირობითი. გეომეტრიული ფორმისგან ტრანსფორმირებული გრაფიკული გამოსახულებები განვითარებულად გამოიყენებს ამის. სტილისტურობის ამავე კი მათ გამოარჩევს სხვა ძეგლების გრაფიკული ნიმუშებისგან. ამავე თავისებურებით გამოირჩევა იქიდან ზოგადურ თავისებურ დეკორატიული მოტივებისაც აღიქმება.

ამ სიმბოლოთა შექმნის პროცესში თავისთავად ვლინდება შემოქმედებითი აზროვნების ნახატები, რადგანაც მოითხოვს მოვლენის შესაბამისი გამოსახულების გადმოცემა, პირობითი ფორმით გადმოცემას. მართალია ფორმა მოყვანილი, უფრო სახითაა ადეკვატური და სიბრტყეზე ფიგურების კომპოზიციური განაწილებაც არ არის დაცული. მაგრამ ამ შემთხვევაში მეტყველება მიღწეული ფორმის სამეტყველო ენის ისეთი არსებითი ელემენტი, როგორიცაა ხაზი. არა მარტო კლდეზე გრავირებული ნახატების, არამედ მობილური ძეგლების შემქმნელის მაგალითზეც შეიძლება ითქვას, რომ ნებისმიერი ქვების ტექნიკურ მეთოდურ ადამიანს უფრო მეტად იზიდავდა ხაზი, ხაზით შექმნილი გრაფიკული ნახატი, ვიდრე ფერი.

აცეცას მნიშვნელობა, მისი ნიშან-სიმბოლოების თავისებურებებითაც უნდა განისაზღვროს. ამ მხრივ ფასეულია მისი მცენარეული მოტივი - ხე, რომელიც შემდეგში საეკლესიო ხელოვნებაში გავრცელებული მოტივი გახდება, როგორც ჩანს, აცეცას ხატვრის მოტივებში უნდა ვეძიოთ წმინდა ხესთან დაკავშირებული ქრისტიანული მითოსისა და კონსტანტინეს ფესვები.

ლიტერატურის სია:

1. ი. ზურაბიშვილი, ქართველი ხალხური ორნამენტის სიმბოლიკა, თბ. 1993, გვ. 9-23
2. С. Замятнин. Пещерные навесы Мгвимеви близ Чиатура. Сов. Археология. М. 1937, №3
3. Н. Урушадзе. Изобразительная символика палеолита Грузии. Тб. 1989
4. В. Соловьев. Надписи и изображения грота Агцзу села Анухва Абхазская. Материалы и исследования по археологии СССР. №79
5. Б. Семенов. Как возникло человечество. 1966, стр. 814-818
6. ი. ზურაბიშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24-34
7. В. Соловьев. დასახ. ნაშრომი, გვ. 172
8. Н. Марр. Из семантических дериватов „Неба." ДАН. 1924
9. В. Соловьев. დასახ. ნაშრომი, გვ. 172
10. В. Соловьев. დასახ. ნაშრომი, გვ. 171
11. ვ. ბარდაველიძე, [illegible], გვ. 3.

Maya Izoria

Tbilisi State Academy of Arts

LATE PALEOLITHIC GRAPHIC IMAGES FROM AGTSA CAVE

Summary

There is no research about the late Paleolithic graphic images from Agtsa cave, except for one article, published by the archeologist V. Soloviov, the discoverer of the cave.

The Agtsa cave is located in 8 km from Akhali Athoni, the township Anukhva, in Abkhazia. There are the pictures scribbled on the walls of the cave, situated on inaccessible rock. These pictures fit in to three chronological periods. On the left side of the entrance, on the south wall, there are images of the late Paleolithic period. They are kept on the lowest level of the wall, dispersed like a strap. The plane is covered with a multitude of lines and dashes. On that plane a figure, branching off the vertical axis, is expressly carved. The geometric combinations, made by unpractised hands, are distinctive for different countries - central Europe, Africa, etc. The closest parallels are the graphic figures of Mgvimevi near the Chiatura, in the Imereti region.

According to ethnographical data these figures express the cosmogony of ancient people. They are related to the vital elements of the universe, with the sun, fire, earth, and water. It appears that these elements were the objects of magic observances taking place in this cave. In Agtsa the sacred concepts are expressed specifically by the conventional signs of the sunray, rain and vegetal motif. The vegetal motif is most remarkable and is considered as an early form of the tree of life.

By its style of execution and technique Agtsa is a typical sample of the late Paleolithic period. It extends the research area from the point of view of exploring pictures scribbled on a rock.